

1. olvasólecke

Mi a számvitel? Mire jó? Miért kell nekünk ezzel foglalkozni?

A számviteli információs rendszer felépítése

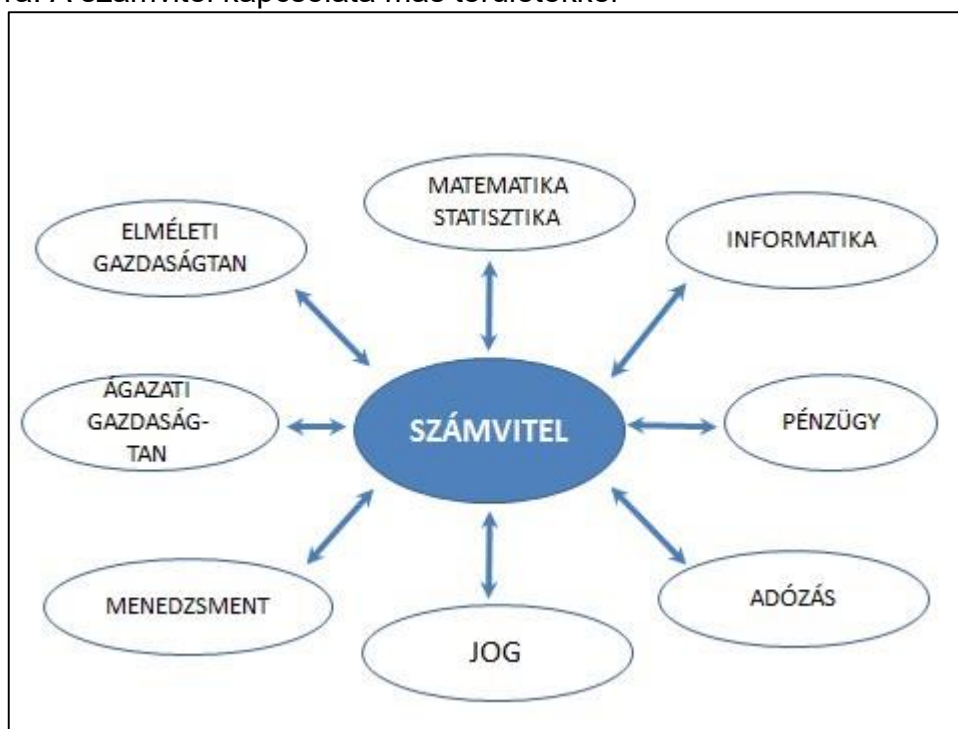
Minden kurzus, téma kapcsán legelőször a fenti kérdések merülnek fel. Egy egységes szerkezetű képzés (mint az egyetemi szintű közgazdászképzés is) esetében feltétlenül tisztázni kell a képzés során megjelenő és a hallgatók által elsajátítandó ismeretek helyét, szerepét. Különösen igaz ez olyan területekre, amelyek a hallgatók nagy valószínűséggel korábban még nem találkoztak.

Fokozottan igaz ez a számvitelre is. Mindenekelőtt tehát ezzel kell röviden foglalkoznunk!

Mi is a számvitel? Akár rá is vágthatnánk így az elején: „Hát a számok vitele”! Tulajdonképpen nem is mondtunk ezzel akkora butaságot, persze azért ne a cipekedésre tessék itt most gondolni! Cipekedésről legfeljebb annyiban van szó, hogy a számvitelhez szükséges alapadatokat tartalmazó adathordozókat (ez nagyon gyakran papíros halmokat jelent) kell mozgatnunk. Ezek az adathordozók (bizonylatnak fogjuk nevezni) jelenítik meg egy szervezet működési mindennapjainak egyes mozzanatait, amelyekről szükséges valamilyen, a szervezet működését, működtetését szolgáló áttekintést biztosítanunk. A számvitel a rend, a logikus rendszer, az átláthatóság, az üzleti fegyelem tudománya.

A szervezetek működéséről, üzleti folyamatainak szövevényéről számos más kurzus (menedzsment, marketing, pénzügyek, jog, tervezés, adózás, humán erőforrások stb.) keretében bőven volt vagy lesz még szó. Ezek mind a szervezetet egy-egy nézőpontjából vizsgálják az adott terület működését, összefüggéseit tárják fel és adják meg azokat a módszereket, eszközöket, eljárásokat, amelyek szükségesek az adott terület működéséhez. Minden egyes vállalati (rész)funkció hozzájárul a vállalat sikeréhez, mindennapi folyamatos, lehetőség szerint zökkenőmentes működéséhez. Biztosítják, hogy fennmaradjon a fizetőképesség, figyelnek a vevői-szállítói kapcsolatokra, gondoskodnak a munkaerő ésszerű felhasználásáról, koordinálják a logisztikai folyamatokat, optimalizálják az adózási kapcsolatokat, az adóterhelést stb. stb.

1. ábra: A számvitel kapcsolata más területekkel

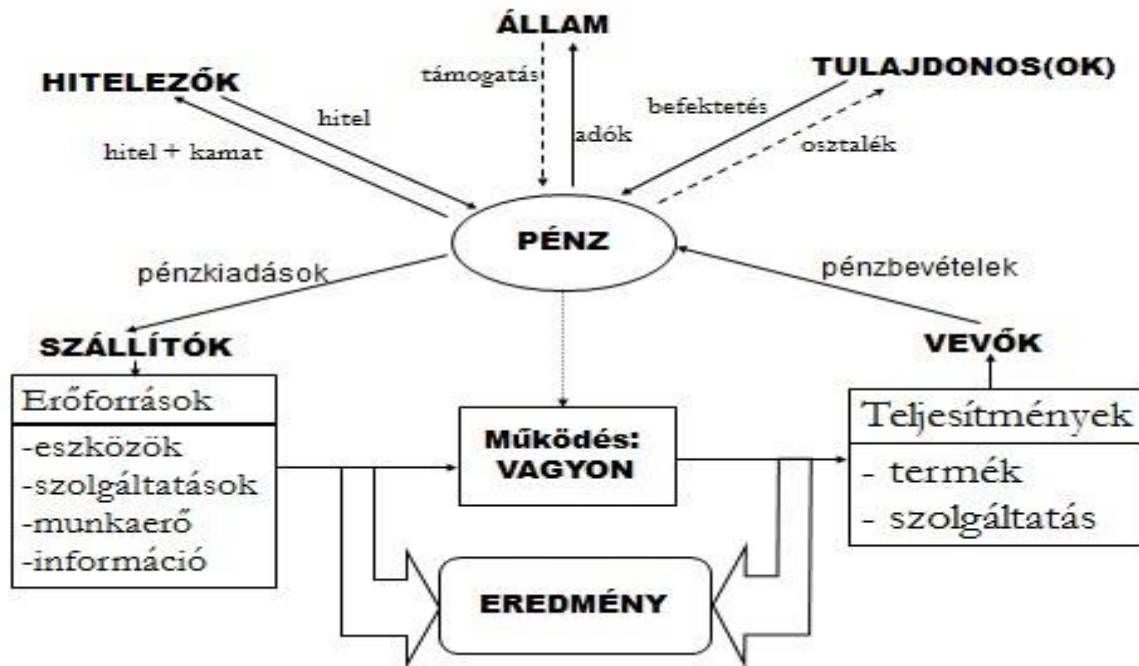
Mindezeket, pontosabban mindezek hatását szükséges egy egységes rendszerbe összeterelni, szükséges az igen szerteágazó, sokszínű folyamatokat „közös nevezőre” hozni. És ez a közös nevező az érték lesz! Értékelni kell tehát, számokkal kell kifejezni mindazt, amit a fentiekben (igaz nagyon felületesen) érzékeltettünk. Ezzel el is jutottunk a számokhoz, amik nélkül a számvitel (nomen est ómen) nem tud meglegni! Már most megjegyezzük, hogy az értékelés bizony komoly kihívás elé állítja a számvitelt és olykor az értékelés, a számszerűsítés „lehetetlensége” miatt a számvitel úgy dönt, hogy ezzel akkor nem is foglalkozik

A számvitel tehát minden területtel kapcsolatban áll, minden folyamatot szemügyre vesz, minden változást „pénzesít”, amit aztán valamilyen (később részletesen tárgyalandó) folyamat során rendszerez és kommunikál.

Miről is van szó?

Induljunk ki egy triviális megállapításból: a vállalkozásoknak működésükhöz erőforrásokra van szükségük. A felhasznált erőforrások fajtáit alapvetően meghatározza a folytatott tevékenység jellege, ami lehet termék-előállítás vagy szolgáltatásnyújtás. Piacgazdasági keretek között az erőforrások megszerzése ellenérték fejében lehetséges, ezért az erőforrás-szükséglet felmérésekor elsődleges kérdésként kezelhetjük a pénzeszközök rendelkezésre állását, amely lehetővé teszi a működéshez szükséges erőforrások beszerzését. Honnan lehet a pénzt előteremteni, mi lehet a pénz forrása? Az érdekhordozói kör tagjai között több olyan szereplő is azonosítható, akik elsősorban a pénzeszközök biztosításával veszik ki részüket. Ilyenek például a tulajdonosok, akik – a jogszabályi előírásokra is figyelemmel – az alapításkor, többek között arról is döntenek, hogy mekkora kezdő tőkével látják el az alapított társaságot. A másik finanszírozási kulcsszereplő a bankok (hitelezők) köre (1. ábra). Alapvető különbség van azonban a tulajdonosoktól illetve a hitelezőktől kapott pénzeszegek között! A hitelezők meghatározott időtartamra, előre rögzített lejáráttal folyósítanak hiteleket, ráadásul előre kikötött kamatfeltétellel. Ezzel szemben a tulajdonosok végleges jelleggel adják az alapítói tőkét, azt a társaságtól nem követelhetik vissza, és hozamra (osztalékra) is csak akkor tarthatnak igényt, ha a működés során a társaság nyereséget tud termelni.

2. ábra A vállalkozások alapvető működési folyamatai

Azonosítottunk tehát két olyan szereplőt, akiktől pénzhez lehet jutni. Mi történik a pénzzel a működés során? (1. ábra). Ahogyan azt kiindulásként meg is fogalmaztuk, a vállalatoknak erőforrásokra van szükségük, amelyek megszerzése pénzeszköz kiáramlást (kiadást) okoz. Az erőforrások többfélék lehetnek, például eszközök, szolgáltatások, munkaerő, de ide tartozik az információ is. A vállalatok a meglévő erőforrások felhasználása során teljesítményeket hoznak létre, amelyek kibocsátásával (értékesítésével) pénzbevételekhez tehetnek szert. Egy profitorientált vállalkozás esetében általános elvárásnak tekinthető, hogy a kibocsátott teljesítmények kapcsán beáramló pénzbevételek haladják meg a teljesítmények létrehozásához szükséges erőforrások megszerzésével összefüggő pénzkiadásokat, vagyis, hogy eredményesen gazdálkodjon.

Mind a vállalatnak, mind az érdekhordozói körének alapvető érdeke, hogy a vállalat működéséről, eredményességéről rendszeres, releváns, megbízható információk álljanak rendelkezésre. Ezt az információellátást teszi lehetővé a *számviteli információs rendszer* azzal, hogy megfelelő módszerek, eljárások, technikák, szabályok alkalmazásával nyomon követi a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi folyamatokat, azokról folyamatosan feljegyzéseket készít, a feljegyzéseket rendszerezi, feldolgozza, ellenőrzi és a kapott adatsorokat rendszeres időközönként

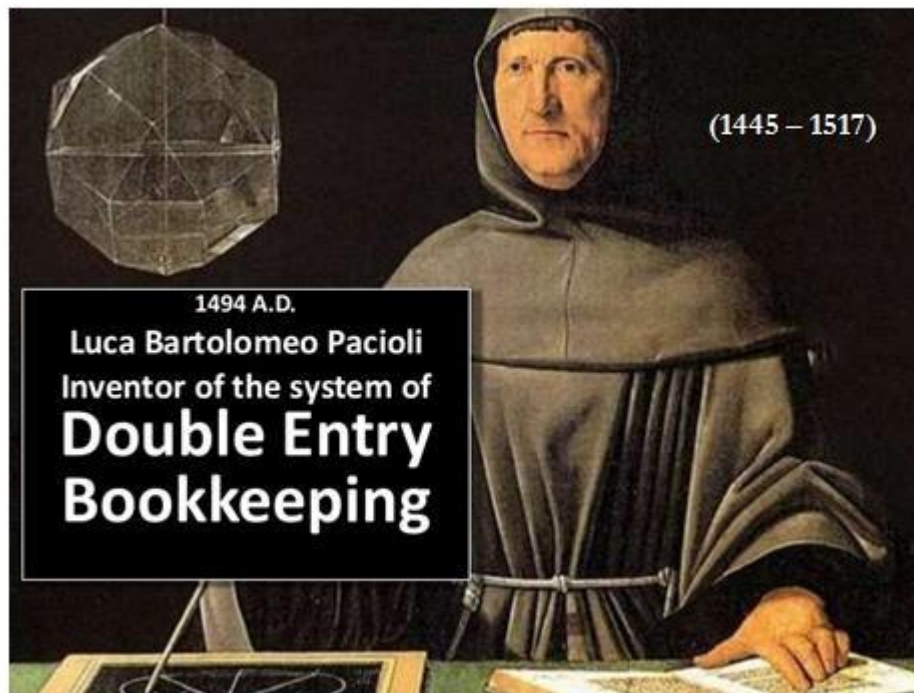
közzéteszi. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a számvitel a pénzügyi-gazdasági „public relations” alapvető, jelentős mértékben szabályozott, normatív eszköze.

A számvitel tehát a gazdaság szereplői által megjelenített gazdasági valóságot a maga sajátos eszközrendszerével leképezi, biztosítva ezzel a transzparens működés feltételeit. „Voltaképpen miért vezet az ember számadást?” – teszi fel a kérdést 1857-ben gróf Széchenyi István fiához írt intelmeiben – „Először azért, hogy tisztán lássa, miye van; azután meg, hogy önnönmagát ellenőrizhesse! Nem igaz? Hogy ugyanis fokozatosan jobban és okosabban gazdálkodjék; ami egy félig-meddig okos embernél bizonyára be is következik, ha látja, hogy gyakran mennyire haszontalan és ügyetlenül dobott ki nemcsak krajcárokat de forintokat is!”

Azt hiszem, nem sok vitatkozni való van ezzel a gondolattal napjainkban sem!

Tanulmányainkhoz útravalóul fogalmazzuk meg a számvitelhez való hozzáállás alapvető logikáját: a számvitel mindenekelőtt **elmélet** (azaz tudás, ismeret, szabályozás), azután **gyakorlat**, módszertan (azaz rutin, készség, alkalmazás), végül pedig **kimutatások** (adatok, információk) halmaza (azaz hasznosság, értelmezés, támogatás). Ezt foglalja magában a számvitel, mint tantárgyak sorozata is.

A bevezető gondolatok zárásaként említsünk meg két személyt, akiknek elvülhetetlen szerepük van a mai, modern számvitel kialakulásában. Itt van mindjárt Luca Pacioli...

Pacioli ferences rendi szerzetes, nagy tekintélyű matematikus volt, aki Itália több egyetemén is tanított. Az ő neve alatt jelent meg 1494-ben a **Summa de arithmetica, geometrica, proportioni et proportionalita** (Az aritmetikának, geometriának, mértékeknek és aránylatainak foglalatja) című könyv, amelynek 3. része kétség kívül a kettős könyvvitel első nyomtatott ismertetése. Ez a könyv összegyűjti „az összes szabályt, módszert, eljárást, lehetőséget, amely szükséges és elégséges, hogy képes légy vezetni – mindenütt a világon, de főként Velencében – a kereskedelmi tevékenység egészére vonatkozó számadásokat és írásos dokumentumokat.” Pacioli a kereskedelmi (kettős) könyvvitel mestere volt, de ő találta fel, ő csak összefoglalta, tanította és a könyve által terjesztette azt a módszert, amivel „a kereskedő a privát háztartását különválasztotta a gazdasági üzemétől, s az utóbbit könyvelési tekintetben önállósította. E folyamat eredménye volt a tőkés vállalat.” (B. Bellinger). A kereskedelmi könyvvitel alapja a perszonális számlaelmélet, amelynek lényege, hogy aki kap, az tartozik, aki ad, az követel. A „tartozik” és „követel” kifejezés (ugyan jelentősen módosult, elszemélytelenedett tartalommal) mind a mai napig alapvető terminus technicus a számviteli elszámolásoknak.

A John Brockman által szerkesztett „Az elmúlt 2000 év legfontosabb találmányai” című könyvben (magyarul 2001-ben jelent meg) is megtalálható a kettős könyvvitel az alábbi szócikkkel:

„A kettős könyvelés

Az idáig beérkezett illusztris javaslatok mellé én is leteszem a garasomat: a kettős könyvelés. Nem túl hivalkodó, mégis jelentős erőt képviselt a Nyugat alakításában, és a piac diktálta gazdaság globalizációja révén a világéban. Az 1494-ben egy ferences szerzetes, Luca Pacioli által feltalált kettős könyveléssel a gazdag velencei kereskedőket segítették, hogy kézben tartsák bimbózó gazdasági birodalmaikat.

Napjainkban is a legtöbb könyvelési rendszer világszerte erre épül. Ez a pénz DOS-a. Az egyensúlyi helyzet alapelve (mérlegre) alapozva a kettős könyveléssegítségével ellenőrizhető egyrészt egy gazdasági egység belső állapota, másrészt azok a szükséges struktúrák, amelyekben együttműködhetnek a modern piacgazdaságokban. Más szóval a kettős könyvelés egyidejűleg biztosítja egy gazdasági egység szabályozását, a belső könyvelés és a kontrollmechanizmusok által, miközben a gazdasági élet részeként egységes mércével mérhető a vállalatok állapota és értéke. Ha a világgazdaságban pénz a vér és a piac a keringési rendszer, akkor a kettős könyvelés főkönyvei az idegsejtek, amelyek szabályozzák a pénzáramlást és reagálnak a változásokra.”

A modern számvitel módszertani kereteinek kialakításában elvülhetetlen szerepet játszott **J. W. E. Schmalenbach** (1873-1955), a német üzemgazdasági iskola számvitel-elméleti alapjainak megalkotója.

1919-ben publikálta dinamikus mérlegelméletét, amiben tisztázta, hogy elsődleges a realizált eredmény meghatározása, és a vagyon kimutatását, a vagyon értékelését ennek kell alárendelni. 1927-ben jelent meg Der Kontenrahmen című munkája, amellyel megteremtette a ma is alkalmazott négyszámlasoros könyvelési modell elszámolási technikai keretét, a számlakeretet. Ezekkel a kifejezésekkel tanulmányaink során is fogunk találkozni.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
KÖZGAZDÁSZ KÉPZÉS
TÁVOKTATÁSI TAGOZAT
LECKESOROZAT
COPYRIGHT © SZTE GTK 2017/2018

A LECKE TARTALMA, ILLETVE ALKOTÓ ELEMEI ELŐZETES,
ÍRÁSBELI ENGEDÉLY MELLETT HASZNÁLHATÓK FEL.

JELLEN TÁNYAG
A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN KÉSZÜLT
AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL.
PROJEKT AZONOSÍTÓ: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE